

Ulkoministeriö
Oikeuspalvelu
Ihmisoikeustuomioistuin- ja
-sopimusasioiden yksikkö OIK-40

LAUSUNTO

VN/26964/2022
VN/26964/2022-UM-26

22.4.2024

Ulkoministeriön lausunto avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttämistä koskevasta työryhmän mietinnöstä

Oikeusministeriö on pyytänyt 12.3.2024 lausuntopalvelun kautta lausuntoa ”Avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttämistä” koskevasta työryhmän mietinnöstä (oikeusministeriön julkaisuja, lausuntoja ja mietintöjä 2024:7).

Ulkoministeriö kiittää työryhmää kattavasta ja yksityiskohtaisesta taustatyöstä pakkoavioliittojen ja avioliittoon pakottamisen kartoittamiseksi. Mietinnössä on käsitelty laaja-alaisesti pakkoavioliittojen merkitystä sekä selvitetty sen esiintymistä Suomessa. Lisäksi mietinnössä huomioidaan Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 52 ja 53/2015; ns. Istanbulin sopimus) pakkoavioliittoa koskevat määräykset, erityisesti 37 artikla.

Pakkoavioliittoja tarkastellaan kansainvälisesti usein yhdessä lapsiavioliittojen, varhaisen avioliittojen ja lasten pakkoavioliittojen kanssa (*child-, early and forced marriage*, CEFM). YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston mukaan yli 650 miljoonaa naista on naitu lapsina ja joka 5. tyttölapsi on naimisissa. Joka vuosi arvioidaan 12 miljoonan alle 18-vuotiaan menevän naimisiin, näistä 40% on naitettu alle 18-vuotiaana ja 12% alle 15-vuotiaana. 115 miljoonan pojan arvioidaan maailmanlaajuisesti elävän lapsi- tai pakkoavioliitossa.

Lapsi- ja pakkoavioliittojen merkitys korostuu konflikti- ja humanitaarissa tilanteissa.

Pakkoavioliitto on ihmisoikeusloukkaus, joka kohdistuu erityisesti naisiin ja tyttöihin. Työryhmä on käsitellyt mietinnössään lyhyesti esityksen sukupuolivaikutuksia, muttei läpileikkaavasti. Istanbulin sopimus määrittää pakkoavioliiton yhdeksi naisiin kohdistuvan väkivallan muodoksi. Pakkoavioliiton katsotaan vaikuttavan kielteisesti ja usein estävän erityisesti naisten ja tyttöjen perusoikeuksien ja -vapauksien toteutumisen, mukaan lukien seksuaali- ja lisääntymisterveys- ja -oikeudet. Lapsi- ja pakkoavioliittoja pidetään edelleen myös vahingollisina käytänteinä, jotka usein pohjautuvat uskonnollisiin ja kulttuurisiin tekijöihin.

Ulkoministeriö on jo valmistelutyön aiemmissa vaiheissa lausunut kattavasti Suomen kansainvälisistä sopimusvelvoitteista sekä Suomen eri sopimusvalvontaelimiltä saamista lukuisista suosituksista säättää pakkoavioliitto rangaistavaksi (DYFN2F3-2, 14.1.2022 ja PCOTMWMA-4, 2.3.2020).

Ulkoministeriö täydentää aikaisemmin lausumaansa kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (SopS 67 ja 68/1986) täytäntöönpanoa valvovan YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevän komitean (CEDAW) lokakuussa 2022 hyväksymällä päätelmällä ja suosituksella (CEDAW/C/FIN/CO/8, kohdat 21 (d) ja 22 (d)) pakkoavioliiton rangaistavuudesta. Komitea on pannut huolestuneena merkille, että pakkoavioliittoa ei ole nimenomaisesti säädetty rangaistavaksi rikoslaisissa, eikä pakkoavioliiton uhreja Suomessa useinkaan tunnusteta uhreiksi, ja siksi vain pieni osa tapauksista päätyy syytetoimien kohteeksi. Komitea suosittelee säätämään rikoslaisilla pakkoavioliiton nimenomaisesti rangaistavaksi ja varmistamaan, että kaikki epäillyt pakkoavioliittotapaukset tutkitaan tehokkaasti, niistä vastuussa olevat saatetaan syytteeseen, heitä rangaistetaan asianmukaisesti ja että uhrit saavat asianmukaista hoitoa, tukea ja hyvitystä.

Työryhmä ehdottaa pakkoavioliiton kriminalisointia osana ihmiskauppasäännöksiä. Ulkoministeriö katsoo, että pakkoavioliitot tulisi määritellä laissa ja että pakkoavioliittojen kriminalisointi tulisi säätää omana erillisenä teon muotona. Tämä mahdollistaisi myös sen, että pakkoavioliitot tunnustettaisiin myös Suomessa selkeästi kansainvälisen tulkintakäytännön mukaisesti ihmisoikeusloukkauksiksi. Myös muissa pohjoismaissa on erillinen pakkoavioliittoa koskeva sääntely. Menettely edesauttaisi myös pakkoavioliittojen ennalta ehkäisemistä ja poistamista ei-toivottavana sekä ei-hyväksyttävänä tekona, yhdessä tietoisuuden lisäämisen kanssa. Kuten työryhmä toteaa, pakkoavioliitot jäävät usein piiloon viranomaisilta, mihin erillissäätely osaltaan myös vastaisi.

Lisäksi ulkoministeriö katsoo, että pakkoavioliittoihin ja avioliittoon pakottamiseen tulisi sisällyttää juridisesti pätevien avioliittojen lisäksi niihin rinnastettavien kaikenlaisten avio- ja avoliitonomaisten liittojen, ml uskonnolliset liitot, kriminalisointi. Pakkoavioliittojen ja avioliittoon pakottamisen yritys ja avunanto kaikissa olosuhteissa tulisi kriminalisoida. Ulkoministeriö korostaa, että pakkoavioliittoon ja avioliittoon pakottamisessa on usein useampia tekijöitä, jotka yleensä ovat uhrin lähiomaisia, sukulaisia, muita läheisiä sekä myös uhrin yhteisöön kuuluvia. Pakkoavioliitot eivät välttämättä noudata rikoslakiin kirjattujen ihmiskauppasäännösten teonkuvauksia. Mikäli pakkoavioliitto kriminalisoitaisiin ainoastaan osana ihmiskaupan kriminalisointia, ilman erillistä, itsenäistä pakkoavioliiton rangaistussäännöstä, niin pakkoavioliiton rikostunnusmerkistön täytyminen edellyttäisi myös muiden ihmiskaupan kriminalisoinnin edellytysten täyttymistä. Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden näkökulmasta tämä ei olisi riittävää, vaan avioliittoon pakottamisen tulisi olla itsessään rangaistavaa avioliittoon pakottamisena.

Kuten työryhmäkin katsoo, niin osaan pakkoavioliitoista ihmiskauppasäännökset eivät myöskään aina sellaisenaan sovellu. Ulkoministeriö jakaa työryhmän näkemyksen siitä, ettei pakottamista koskevia rikoslain säännöksiä olisi tarkoituksenmukaista soveltaa pakkoavioliittoihin ihmisoikeusloukkauksena.

Alle 18-vuotiaiden pakkoavioliitot, eli lapsiavioliitot tulisi ulkoministeriön näkemyksen mukaan olla aina teon törkeinä muotoina rangaistavia. Näin vahvistettaisiin myös lapsille, ja nimenomaan jokaiselle tytölle kuuluvien oikeuksien toteutumista tasa-arvoisemmin.

Oikeuspäällikkö

Kaija Suvanto

Lainsäädäntöneuvos

Marjatta Hiekka

Liitteet	-
Jakelu	OM

VN/26964/2022-UM-26

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: